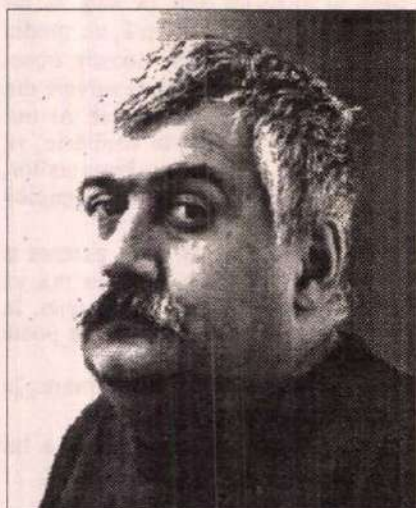

„Danaidele“ – istoria unui

Cu SILVIU PURCĂRETE, regizorul spectacolului

- Cum ați ajuns la ideea „Danaidelor”?

- Recitind „Rugătoarele”. De fapt una dintre cele mai puțin citite piese ale lui pentru că are o acțiune foarte simplă, foarte puțin dramatică, bazată pe un mit care s-a uitat, care nu mai are vigoarea din „Oedip” sau din „Atrizii”. Recitind-o întîmplător, m-au răvășit câteva detalii: 50 de femei care năvălesc dintr-un continent în altul și cer azil. Primul șoc a fost, și aproape m-a bușit risul, cînd am observat sau mai bine zis cînd am realizat cît de modernă, în sensul jurnalistic al cuvîntului, este piesa, ca reperoriu de teme. În mai toate ziarele citești despre cum e cu cîrurile de refugiați din Germania, cu partidele feministe care luptă pentru emanciparea femeii și pentru drepturile ei, despre cum e cu masacrele în masă, despre cum e cu rasele. Și este absolut genial cum e cu dialectica raselor. Vin niște negrese care spun: „noi sîntem...grecoalice”. În Israel, acum 10 ani a fost problema Etiopiei. S-a pus problema aducerii în Israel a populațiilor evreiești din Etiopia, triburi evreiești separate de trunchiul de bază în timpul primei diaspore, după prăbușirea primului templu, secolul nu știu cît înainte de Cristos. Acești evrei sînt negri, negri. Ei au păstrat cultul și toate sărbătorile de pînă la căderea templului.

Cam același lucru se întîmplă și în piesa asta: ambiguitatea identității rasiale. Așadar, în „Rugătoarele” sînt niște teme foarte moderne. Și mai este partea foarte misterioasă a poveștilor vechi, a originilor. Și asta astăzi cînd toată lumea vorbește despre ce este Europa, ce înseamnă ea, care este identitatea spirituală a Europei. Or, iată o piesă care ne spune cum a început. Ceea ce este fascinant, și în același timp inexplicabil, este faptul că spiritualitatea Europei este bazată pe două fundamente: cel grecesc și greco-latin, și cel iudaic. Asta este Europa! Creștinismul iudaic și spiritualitatea greacă. Amîndouă aceste entități au la bază un mit care povestește o fugă din Egipt. Evreii au fugit din Egipt, aceste 50 de fete fug și ele din Egipt. Fascinant, greu de explicat.

- Cum ați lucrat la asamblarea scenariului propriu?

- Am avut „Rugătoarele” și toate informațiile cunoscute despre restul poveștii. Care sînt foarte puține și sînt relatări. Sursele sînt foarte puține și sînt prin reflexie, ce-a mai povestit unul sau altul, mai există un imn prin Pindar în care se vorbește despre Danaide... Au rămas, se pare, pentru că nimic nu e sigur. Există supoziția că anumite fragmente găsite aparțin pieselor pierdute. De exemplu, jumătate de vers din „Egiptenii” care are sensul că fiii lui Egiptos sînt foarte „șmecheri”. Există din „Danaidele”, cea de-a treia tragedie care povestește nunta și masacrul, apoi un imn către Afrodita de vreo 8-9 versuri, iar din „Amydone”, un vers, se

pare că rostit de Poseidon, și care spune „destinul tău este să fii eliberată, și al meu să te eliberez”. Sigur că nu se poate face o reconstituire. Despre drama satirică se știe doar atît: fetele ajung pe țărmul Argosului, neavînd apă, că una dintre ele pleacă să caute sursă, se rătăcește și dă peste ea o ceată de satiri care încep să o hărțuiască sexual. În cele din urmă, intervine Poseidon care o eliberează, o scapă de satiri și, în cinstea ei, face să izvorască apa de peste tot.

A spune că fac o reconstituire este o glumă, o fantazare sută la sută. În scenariul meu nu respect nici un fel de principiu tragic. Povestea e cît se poate de eclectică. O glumă a mea prin care să putem face un spectacol astăzi despre ce-ar fi putut să fie prima piesă a umanității. Dar fără încercarea, nici măcar pseudo-științifică, de a obține certitudinea că așa trebuie să fi fost. Nu există date, nu există deci nici un fel de control și, în concluzie, libertatea este totală.

- Apropo de libertatea asupra poveștii. Includerea în scenariu a Zeilor (Zeus, Hera, Artemis, Hermes, Apollo, Poseidon) nu amplifică tocmai ideea de joc liber? De fapt spiritual ludic este cheia în care s-ar citi multe dintre spectacolele dumneavoastră, cheia în care ați putea fi citit ca regizor (și, de ce nu, ca om). În „Danaidele”, ludicul este sport prin joaca zeilor, aproape nonșalantă.

- Prezența Zeilor are, în primul rînd, o funcție dramaturgică, adică ajută să se desfășoare povestea. Ei sînt prezentatori, comentatori. În al doilea rînd, și cel mai important, ei sînt regizorii. De fapt tema spectacolului este: hai să ne jucăm cu oamenii! Și de aceea ei vor fi în permanență în scenă. Apollo, de exemplu, se deghizează în Pelasgos ca să intre și mai adînc în joc, în miez, să-l trăiască direct. Există două variante asupra uciderii danaidelor: că ar fi fost spînzurate sau că ar fi fost înjunghiate, în funcție de zeii care au participat la luarea acestei hotărîri, a pedepsei. Nu știu încă cum am să fac asta în spectacol, dar am să mențin ideea a două soluții. Unii Zei or să dorească să le omoare într-un fel, alții n-or să fie mulțumiți și or să poftescă să le ucidă altcumva. Și le mai omoară o dată cum le place lor.

- Ideea este ca misanscena acestui scenariu să aparțină zeilor, și ea aplică în spectacol formula „teatru în teatru”.

- Fără îndoială este teatru în teatru și aș vrea să aibă ceva din simplitatea misterelor medievale cînd lucrurile erau clare: Zeul sus, pămînteanul jos, infernul în stînga, raiul în dreapta, să zicem, pentru a simplifica. Spectacolul trebuie să fie foarte simplu, un fel de teatru naiv.

Fragmente de jurnal

Luni, 30 octombrie 1995

Luni, 13 noiembrie

DANAIDELE au ajuns pe plajă la Argos. După ce au luat contact cu acest țărm străin, după ce ce l-au convins pe Pelasgos să le acorde azil, istovite își deschid valizele și scot bucăți de pîine cu care au plecat la drum. Le e foame și sete! Așadar, fetele sînt în dreapta scenei, așezate în genunchi în șiruri paralele, ca un dreptunghi cu latura mică paralelă cu sala, cu profilul spre sală, cu valizele în față. Nu se știe încă cum vor ajunge în această poziție pentru că nu s-a definitivat ce e înainte. Toate trebuie să apese în același timp pe butonul valizei, să deschidă capacul, să scoată pîinea și paharul pentru apă, să închidă capacul, să muște din pîine împreună și la același interval. Se aduce un metronom, se stabilește un ritm și se execută mișcările numărînd. În fine, mîncă, dar nu au apă. Îl văd pe Danaos vis-à-vis de ele, în stînga scenei, cățărât pe propria ladă și cu două găleți de apă în mîini. Pleacă pe rînd spre el cu mersul de gheșă. Se reia. Plecarea trebuie să fie în valuri succesive, păstrîndu-se pasul și ritmul metronomului. Se stabilesc grupuri. Scena se reface de cîteva ori. Ajung la tatăl lor, însetate la maximum, cu speranța că în găleți e apă. Sînt presărate în fața lui Danaos. Ridică prima găleată și toate fetele se întind spre ea, cu paharul în mîna. Tablou superb, pictural. Toate corpurile chinute de sete se întind cu un ultim efort („să simțiți cum vi se întind oasele cu cîteva centimetri!”) spre o posibilă sursă de apă. Și dintr-o găleată, și din cealaltă, nu curg decît trei picături care se aud într-un pahar. Nu e apă! Și cad, epuizate, în somn.

S-a ridicat, în mare, cam un sfert din spectacol. (...)

ȘTEFANIA CENEAN a anunțat-o pe Coca Bloos că îi este gata costumul. Am coborît și eu la croitorie. Este absolut superb! Și menține nota de ambiguitate a lui Danaos: nici bărbat, nici femeie, un fel de hermafrodit. Bustul e gol, iar de la brîu în jos, Danaos poartă niște imenși șalvari, alb-murdar, care par și fustă datorită proporțiilor considerabile. Va încăpea Coca Bloos în valiza-sarcofag? Scenografa nu are nici-o îndoială.

Începe repetiția. Egiptenii au învins cetatea lui Pelasgos. Acum trebuie să intre în posesia danaidelor, în sfîrșit. Aici este introdus exercițiul cu fecioarele-oițe, dar ce au făcut atunci este doar partea finală a momentului. Așadar, egiptenii au dispărut în spatele scenei. Tot din spate, dar din lateral dreapta, revine Amydone, pe ritm de metronom, cu gălețile pline cu apă (a găsit apă, nu se știe cum, dar a găsit!), urmată de Poseidon. Aceeași transă, aceeași pași de gheșă. Lasă căldările la rampă, se întoarce, numai mișcări în linii drepte, i se deschide o ușiță în dreapta, în șirul valizelor și intră în rîndul danaidelor ca și cum visul ei s-a spulberat (ea a plecat după apă cînd Danaos începea să-și povestească visul premonitoriu și sîngeros). Sînt din nou 50 de danaide care nu apucă să-și tragă sufletul, să se dezmeticească că și se aude iarăși vuietul sirenelor: se întorc egiptenii ca să-și ia captivetele. Intră brusc, cînd sunetul sirenelor și-a atins punctul culminant, cele 9 capete rase, ajung în perimetrul pentagonului (care are conturul trasat pe scenă) și cad morți, ca secerați. Fetele se apropie tiptil și văd 50 de capete care se ridică deodată, rînjind sadic: „Uite c-am învins!” Își spun replica, sar peste cele două șiruri de valize, fugăresc fetele și

spectacol

le azvîrnu în mijlocul scenei. Fetele tremură de spaimă și se ghemuiesc una într-alta încercînd să se apere. Se reia de mai multe ori. Săritura trebuie să fie înaltă pentru că altfel se dărîmă valizele. Fetele sînt prinse, luate în brațe și lansate peste zid. Regizorul moderează puțin elanul bărbătesc, înainte ca vreuna din captive să pătească ceva. Osteniți, dar mulțumiți să vadă dănaidele grămadă, prizoniere, egiptenii se așează cu fundul pe valizele fetelor. Realizează deodată că valiza este obiectul lor cel mai de preț și inventează o cursă: "Ca să punem mîna pe ele, trebuie să le momim. Și atunci vă prefăceți că vreți să le luați valizele și să plecați cu ele. Fetele fîșnesc ca să-și salveze bunul și atunci le înșfăcați de păr, le prindeți și le încolăciți pe după gît. Ca pe oițele duse la jertfire" le spune regizorul. Băieții se plimbă pe toată scena cu fetele în spate și formează din nou un dreptunghi mare din șiruri paralele. Urmează pregătirea pentru nuntă. Rîndurile 2, 4 și 6 se deplasează spre dreapta ca să se intercaleze mai bine fetele. Își scot păhărelele din valiză, pe bandă se aude *Laudate* al lui Mozart. Gălețile cu apă sînt în față și ele vin pe rînd să-și umple paharele pentru spălat. Plîng ușor și se spală pe gît, pe brațe, pe față, pe pulpe.

A mai trecut o zi.

Marti, 21 noiembrie

FETELE nu se sincronizează. Au obosit. Nu au forță. Muzica nu e gata, nici costumele, nici luminile, nu e nici clavecinul, nici căruciorul, nici hala Popeci, nici... Purcărete nu mai poate repeta pe uscat. E un moment de criză, care plutea de mult în aer, care amenința de mult, și care, iată, s-a produs, din păcate.

Purcărete l-a rugat pe Iosif Herțea să compună pentru scena cu satirii niște romane romantice. Herțea a fabricat deja, din trestii de baltă, instrumente de suflat, un fel de fluier ale căror sonorități seamănă cu cele ale naiului, un instrument muzical popular. Acum repetă cu băieții muzica pentru corul satirilor.

S-a făcut o selecție pentru rolurile

Hypermnestra și Lyncheus. S-au ales șase cupluri, din care vor rămîne probabil două sau trei, care vor rula în reprezentații a tour-de-role. Ideea hazardului este fundamentală pentru apariția acestui cuplu salvator al seminției.

Vineri, 8 decembrie

PRIMA repetiție generală: costume, machiaj, sunet, lumini (luminile se vor aranja și stabili din mers. Acest gen de repetiție, de fixare a luminilor, este extrem de dificil). Este un moment fascinant: febra costumelor, a machiajului special al zeilor și al lui Danaos. Coca Bloos și băieții sînt rași proaspăt. Ștefania și Liliana Cenean freanată și muncesc la îmbrăcarea zeilor, verifică starea costumelor danaidelor și egiptenilor. Băieții au un fel de fuste portocalii, cu brîie albe care le fixează bine talia și cu bustul gol, așa cum umblau egiptenii. Zeii sînt îmbrăcați în costume albe, superbe, impecabile, cu o lumină a țesăturii ușor ireală.

Gong! Lumina s-a stins. Liniște. Este ora 16. La microfon, în șoaptă, Silviu comandă și fixează luminile, unghiurile, filtrele. Se împănăază definitiv muzica, se fac ultimele repere, se cronometrează. Paul Chiribută notează în continuu: probleme și detalii ce ar mai trebui schimbate, finisate. Repetiția nu este un *șnur*. Se tot oprește pentru lucrarea luminilor. Doamne, ce atmosferă, ce emoție și ce energie degajă această poveste extraordinară a danaidelor! Toată lumea, deși istovită, se concentrează cît se mai poate.

Au trecut aproape cinci ore. Istovitoare. Este ora 20,45. S-a oprit la scena cu spălatul. Toată lumea este epuizată. Silviu vrea să-i vadă pe băieți îmbrăcați pentru satiri. Costumele sînt un fel de fracuri de culoare gri, cu cozi foarte lungi, pe corpul gol. În față au fixate *cache-sexuri* care să lase la iveală o masculinitate obosită. Purcărete încearcă diferite variante: cu fracuri, fără. Ștefania insistă pentru păstrarea lor, și cred că are dreptate. S-a muncit enorm la toate costumele: cele ale zeilor, albe, de o mare finețe și plasticitate, ca ale unor preoți budiști, costumul vacii Jo, care ascunde în pin-

Inedit

O scrisoare de la René Clair

CU ANI în urmă, pe vremea când lucram la traducerea controversatelor "Mémoires d'une jeune fille rangée" de Simone de Beauvoir, - apărute în 1965 la Editura pentru Literatură Universală sub titlul "Amintirile unei fete cuminiți" - m-am lovit de un cuvânt din sfera jargonului universitar francez care mi-era necunoscut și care nu figura nici chiar în "Le petit Robert".

Avînd ocazia să-l întîlnesc, la un dejun, pe marele cineast și încântătorul om care a fost René Clair, venit în România ca să filmeze *Serbările galante* ("Les fêtes galantes") - la care l-a avut ca asistent pe regretatul G. Vitanidis -, l-am întrebat dacă nu cumva cunoștea el sensul

termenului "tala" folosit la un moment dat de Simone de Beauvoir în carte. Distinsul academician nu știa, și nu citise "Les mémoires" (fiindcă nu o simpatiza pe autoare, mi-a mărturisit el, și cu atît mai puțin pe soțul ei, faimosul Jean-Paul Sartre) dar mi-a promis că are să se intereseze.

Cîteva săptămîni mai tîrziu am primit amabila scrisoare alăturată, pe care o propun spre lectură cititorilor *României literare* nu numai fiindcă mi se pare interesantă în sine dar și pentru că explică în ultimă instanță de ce dacă uneori suntem francofoni de cele mai multe ori suntem francofili.

Anda Boldur

17 februarie 1965

Scumpă Doamnă,

Îndată după sosirea noastră la Paris m-am străduit să obțin informații în legătură cu acel cuvânt "tala" care vă intrigă. În sfîrșit i-am aflat sensul și încă de la cea mai autorizată sursă de vreme ce informatorul meu este Maurice Genevoix, absolvent al Școlii Normale Superoare și Secretar perpetuu al Academiei Franceze.

Există pare-se mai multe explicații care se găsesc de altfel în cartea Domnului Alain Peyrefitte (Ministerul Informațiilor) intitulată "Rue d'Ulm" și consacrată Școlii Normale Superoare. Dar explicația cea mai admisă în mod curent este următoarea: Studenții Școlii Normale se împărțeau - sau se mai împart și astăzi - în două categorii: cei care nu se duc la Biserică (nefiind deci catolici practicanți) și cei care se duc la Bise-

rică (*qui vont à la messe*). Aceștia din urmă li se spune prin urmare "Tala" iar celorlalți "Anti-Tala". Această denumire este fără îndoială foarte veche dar nu se știe nimic precis în legătură cu originea ei.

Pe de altă parte soția mea s-a pus pe căutarea piesei "Cine se teme de Virginia Woolf?" în versiunea franceză a lui Jean Cau, pe care noi n-am văzut-o încă și care a apărut zilele acestea. Am aflat asta din ziarul *Le Monde* de ieri. Sperăm să o găsim mâine într-o librărie ca să v-o putem trimite de îndată.

La întoarcere am călătorit foarte bine și am ajuns la Paris încărcat de flori românești și de calde dovezi de prietenie grație dumneavoastră și prietenilor dumneavoastră. Pentru toate acestea, din partea noastră a amîndurora, vă mulțumim din toată inima (...).

Al dumneavoastră
René Clair

O apropiată
premieră de film
românesc:
*Crall de Curtea-
Veche*, în regia lui
Mircea Verolu
(cu
Gheorghe Dinică,
Mircea Albulescu,
Răzvan Vasilescu).

tece capul de taur, costumul lui Danaos și celelalte pe care deja le-am descris. Incredibil ce efect are pe scenă culoarea orange a fustelor egiptenilor!

Sîmbătă, 9 decembrie (mîine este premiera!)

Duminică, 10 decembrie

ULTIMA ZI. De fapt, prima zi: odată cu premiera de la ora 18, "Danaidele" își încep adevărata existență pe scenă. Obiectul cărții de față s-a consumat. Istoria spectacolului, nevăzută, neștiută, misterioasă, lasă locul spectacolului pentru public. Chiar dacă premiera din seara de astăzi

nu înseamnă decît sfîrșitul unei etape de lucru și chiar dacă, pînă la prezentarea spectacolului pe scenele marilor festivaluri europene, regizorul va mai face modificări, acestea nu mai pot afecta decît spectacolul propriu-zis, nu și pe acela al nașterii "Danaidelor", despre care am vorbit în cartea mea. Autoarei nu-i mai rămase decît o urare de făcut: Drum bun, Danaidelor, într-o lume de care vă despart 2500 de ani, dar care seamănă, totuși, atît de bine cu lumea voastră!

Marina Constantinescu

Fragmente din volumul
Danaidele - istoria unui spectacol